

մի տեսքեւս Զրուցին զամանէ եւ պառաւունք, եկէ արգելեալ կայ յայրի միում կայեալ երկաթի շղթայիւք, եւ երկու շունք հասապազ կրելով զզովայսն, ջանալ ելանել եւ առնել վրահանս աշխարհի. այլ եւ ձայնէ կռածարկութեան զարնեաց զօրանանս, սանել, կայալմըն: Վասն որոյ եւ առ մերով իսկ Ժամանակաւ բազումքի զարրեաց, զհետ երկաթով առապելին, յաւուր միաշարժեալ երիցս կամ չորիցս բախն զսան, զի զօրացիցն, ասնել, շղթայքն Արտաւազդայ. . . . Այլ ոմանք սանել եւ ծնան նենք զազ դիպեալ պատահարաց իմն. զոր համարեցան կախարդել զազ կանանց զարմիցն Աշդահակայ, վասն որոյ զնստա բարձում չարարեաց Արտաշէս: Եւ զայս նոյն բարձւքն յառապելին սանս պստեալ. եկէ վիշապաբան զորոցաց զմանուկն Արտաւազդ եւ զեւ փոխանակ եղին:», Գիտնական թարգմանը՝ նկատում է որ մինչեւ օրս էլ խապահանի մօտ Զուղա աւանում ապրող պարսկահայ զարբիւնների մէջ սովորութիւն կայ շաբաթ իրեկեղանց զարբնանոցը փակելուց ետքը՝ զարբիւր՝ մուրճը ձեռքն մօտենում է սային եւ նրան երեք ուժգին հարուած տալիս:

$$(U^2 - 2U - 1) \frac{d}{dU} = 2U^2 - 2U - 1$$

9 1 1 4 4 6

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՉԵՌՈՒՅԻՐԺ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒՆՑ
Ե ՊԵՏԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ

$$(Z_{\alpha} = \rho_{\alpha} - b_{\alpha} \{ \alpha - \beta \} - b_1)$$

3.

ደ ሀ ና ሰ ፃ ዓ ኑ ሰ ደ

Cod. Arm. III. 5. 3. — 92=1421.

ԹՈՒՂԱԴՐ 8 + 44: — ՄԾԵՌՈՒԹԻՒՆ 18, 4 X 13,
6 սմ.: — ԳՐԽՈՒԹԻՒՆ երկնային 14, 2 X 10, 7 — 8ՊՆԸ
34 — ՆԻՔԻՍ ԲՈՒԼՅՈՒՆ ՆԱՍՏԻ ԱՔԻ ՀԱՎԱԿԱՆԷ: — ՎԷԼՉՄ
փայտանագավ կաշեպատ. (ՈՒՆԸ=1693 թուի), ԹՈՒԹ-
ԵՐՁԻՆՆԵՐ կարմիր ներկառած: Կապով մէջ քերտած է
սկզբում և ախլոյւ մէկ մէկ ՄԱՅԱՂԱՎԱՐԺԻՆ ԹՈՒՂՆ ԵՐԿ-
ՍԻՆ ԵՐԶԱՓԱՆԱԳՐՈՂ ՆԱՍՏՈՒՄ ԱՆԻՇԱՆԱՐԱՆԻՑ: — ՎՋԱ-
ԳԱՄԱՆԸ. վերելք թորել գոհուն մէկ թերթից զուգի,
տառեր մաշակել թղ. 336 ք և մասամբ 337 ա. ընդհան-
րապէս լայն և մաքուր: — ԳԻՐ բողբոջի անվաճած մեծ-
քով: ՄԻ քանի տիւ թղ. 34 — 36 ք առաջին թուահամա-
րութեան, 359 ք, 366 ա մեծագույն թղ տեսանքի փայ-
լի, երեւի մէջ դասաթղ տեղը շարքային ծանօթութիւն-
ներն օտար գրով: — ՎԵՐՈՒՄԱԳԻՐԸ կարմրագործին եւ քարոզ-
չին սկզբից երկնայնագից կարմիր թանաքով: — ԽՈՒՂԱ-
ԹՂ. 14 (սեղգից թուահամարութեան)։ — ԴԱՄԱՂԱ Թղ.

306 ք. — ԺԱՄԱՆԱԿ. ԳԶ (— 1421). — ԳՐԻԳ. Կարապետ Նոյնյանցի: — ՏՅՂԻՂ Կ ձեռնարկի վախ: — ՏՃՐ Նախի՝ ղոնք զըզէ, իր զրուս էր առ ոտս զարձապանային Յով- շաննիսի, յստոյ յաղոթարարս Դանիէլի եւ մէկ այլ Դա- նիէլի որդի Կարապետ քանատայի: — ՅԵՆՃԱՅԱՐԻՈՒՆ- ԹԻՒՆԻՔ առաջին մագաղանեայի Թղթի վրայ (ա եղև) Թղ. 8ք, 373ք, 418 ք, 444ա, 444 ք եւ զլստուր յիշա- տարարն Թղ. 443ա—444ա: — Բովազապանիսիսի ջուցալի՞ 3ա—8ա: — ՏՃՂԶՅՈՒՆԹԻՒՆԻՔ Մատանի Թղ. 8ք (առաջին Թուրամարութեան), 1ա եւ 306ք վերնագրով «Էի ծի գեՅՏՐՈՒ ՎՄԱՐԻՂՎՈՅ Ռժծծ», (— 1706), արդի մատնագրաբանի մատնանի Թղ. 8ք (առաջին Թուրամարութեան) եւ այլ տուր կազմի վրայ Ներքին կողմից կացրած է տոմսակ նետեւեալ զրու- թեանք՝ «ՄԴ. 7. 910 դր: Теоріеи Григоріи неовобѣданна философіа и искусство риторы. — Мѣсцовскаго вѣщныя пра- воучительнаго поучения, истолкованіе разнѣхъ риторикъ и прѣмѣ о правобѣднѣи релігій. Переводами. Н. К. 1827., дѣла- ется վերջը՝ կազմի մէջ բերուած մագաղանեայ Թղթի առաջին երեսին վրայ Մուխոմելնի մատնագրաբանին տոմսակի քերական ղողմով:

Մատենան է Կաթողիկոս, ուր կան՝

1. Թղ. 1ա—2բ. «Նորին քարոզ վասն
զղջման ի բանն: ԶԺ.՝ Սկիզբն. «Ի զղջումն [*]
եկեւոյն պարտ է . . . »

2. Թղ. 8 ա. Բնագրից ուրիշ՝ նոր գրութեամբ՝
կայ հետեւեալ կտորը.

4 Արեգագաւանէ խաւարումն Ի՛նչ. (է ի) Կ՛ը. աւանն.
 որ Ի՛նչ, տարի ի. աւան է. Է որ: է. ի. Ո՛ր. խի չայոյց մեծ
 թի՛վն. ի մարդաց մանոյ ի. Բ. բնական խաւարումն է. է.
 ի յայնմ. խաւարմանէ ի միւս խաւարումն. այնքան
 թի՛վն. ի. Ո՛ր. որ. որ է. ի ի. Ե. Ե. Ե. թի՛վն. ի
 նաւասարդի ի. Չ. Ն. միւս խաւարումն լինելոյ է՛ր

«Կամեն. ՃՀԷ. օր. անգամ մի լուսինն խաւարի:
«Ի. Իթ. օր եւ կէսն. եւ ի. ԽԵ. մասն, լուսին ծնունդ
առնու:»

Սրանից յետոյ անմիջապէս աւելի խոշոր դրու-
թեամբ մի ուրիշ կտոր կայ.

«Քահանայն որ վախճանի. աղայ ունի թէ չունի, տերունի հայրն եւ ծառիս տաթի Գ. հոգի որդիքն է. եղբանուս տիկին գլաղան. իւր թի՛ միմա առաջնորդն է. Տէրունին կնքմանն. Բ. ըստակ: Նըշանին Գ. ըստակ. Թաղուս գիշն տ. ամաղուս գիշու առաջնորդն. Թաղմանն. Գ. ըստակ. եղբանուս վաղեղ երեկն հո-վուէ. մինչեւ առաջնորդքն բաժանէ: Արքածս երէց. կամ սարկապոս չեն ընդունուի թաէ չարաթիւր ի բուն ի ժամ ի՞նչ գան եւ կիւրեղի գան խաչապոսի չառնա:»

«Տերունական եւ մարտիրոսաց յիշատակն վաճառել է հողէհնչեղիսան քահանայն է: Յանարժան ինչեմ վաճառել է: Մինչեւ յետին թոշակն չհրժարար պոռնիկն վաճառել է: Հրժարանն եւ ապաշխարան. հայրն առաջնորդին. կենն վաճառել է եւ կենն լիսն. կային է: Երբեք եւ կինն եւ աղայն. վաճառել է: Երեւի վերայ թէ ծուխ երթայ, թէ որք լինայ (չայդեմ) թէ այլն լինի. տանն սրբոնն իրկեալն է. թէ ըստանին եւ առանին երանեն. առայնն իրկեալն է: Լուսարարին հախն. պըրսակին, Ե ըստակ. Նշանին, Գ. ըստակ. մեռել. ին. Գ. ըստակ. փշեղապաշտմանն Ե: ըստակ. մարտուն. Թեման Բ. ստան:

3. Թղ.՝ 8բ. Բնագրից ուրիշ գրութեամբ
կայ հետեւայլ.

՝ Պր. Վսեփ. Միլլերի այս եւ հետեւեալ կտորներն առեւ է Պր. Էմիլի Մովսէս Խորենացու առասկէն թարգմանութիւնից: Դր. Թրգմ.:

“Պատն անցման կոտանդիւնու պիտի քաղաքին: Ի մերձեւոր կառավարի ժամանակ նոցա: Դատուցանե աստուած թագաւոր յաղթատաք. եւ զնասցե արգաւորութեամբ յաւժ. եւ իսպաղացուցե զամենայն պատեւրովեան եւ զքաղաքս մեծաշուքան եւ անհոգութեամբ կերկն եւ արքան: եւ ամենայն զեն պատեւրագի իսպառնն եւ անպիտանան. եւ զամենայն ազգն հարաւացող հայաձեռնե եւ ընդեցուցե եւ իսպառ. կորուսցէ. զի քարեանայ նոցա աստուած եւ ամենայն իշխելի երկիրն հաղաղեցային:”

Ամիջնապէս հետեւեալ է ուրիշ գրութեամբ հետեւալը.

“Ի քեռիսնս կղզին են անձնուրի գազանք. եւ վիշապք: յորոց խառնալուծ ենն նոցա քառհատոյն. զաստիկար հոգմ գայ. զնսռն. զմարդ եւ զանասուն եւ զպտուղ որ բառիսանուն կոչեն զանուն հոյժմն:”

4. Թղ. 1ա. “Գրիգորի եռամեծի գլա՛յ հաւորի՛: Եւ անպաղթ փիլիսոփայի: Աշակերտի յովհաննոս որոտնեցո: Արարեալ բանս իրաւասկանս՝ ոգէշահ Ս. հաննարս իմաստայիցս: Ի մեկնութիւն եւ ի գովեստ փառաց տօնից տէրունականաց: Ի պատիւ (Էրեսած)՝ սրբոց եւ ի պատմաւ գիտութեան արմարաց: Մանուսանդ ի յողջ արտասուպ անձնաց թախծելոց: Եւսեալ ի ճշդտութիւն կարգաց ուղղափառաց՝ եւ յեղծումբ բարեմիջնաց շարափառաց: Ի յիղձ մաղձանաց ուննք բանասիրաց. եղբայր հաւաքաւորաց նորին աշակերտաց: Դաւի վասն տարեմտին: եւ վասն ժամհարին: եւ ասորի եւ քրիստոս: Ի բանն փաղ հարեւի ի զուլաւս մտնոյ:”

Միւսնայն վերնադրով միւսնայն հեղինակի անուամբ երեւի կազմուած են եղել հին ժամանակներ քարոզների քիչ թէ շատ զանազանուող հաւաքածուներ: Մեր նպատակից դուրս է այստեղ հարցին մանրամասն քննութեան ձեռնաձուլ լինել. սակայն ներկայ համարումս՝ այն վերնադրով նշանակուած քարոզագրերի ամէկ գլուխների վերնադրերը չենք դրած այս կրկին անգամ: Արդեն այն համարից յայտնուում է թէ Գրիգոր Յովնեացու քարոզներին մէջ խառնուած են մի քանի ուրիշ հեղինակների նաւերը: Երոնք թէ անորոշ կերպով (այսինքն) են ձեռագրի մէջ նշանակուած եւ թէ որոշ (այսինքն հեղինակի): Գծարար չէ երեւակայել թէ էին խառնակութեան կարող եր քաղել ժամանակի ընթացքում, երբ զանազան քարոզիչների երկերը մի անկիւն հաշտուող հեղինակի երկերի հետ էին հապտարակ հանուում եւ ժողովածուն ծայր հաշտուող հեղինակի անունն էր տանում: Ժամանակի վաղուց է հասել ազգային քարոզիչները հետազանց, նրանք մեծ նշանակութիւնը երկարուած թիւնից դուրս է: Դոր որովից մենք այս հաւաքածուից ընտրում ենք այն քարոզները, որոնք ձեռագրի վկայութեամբ “այսինքն” են ու Գրիգոր Յովնեացու: Վերջնայ քարոզների վերնադրերը՝ տես նախընթաց ձեռագիրը, թիւ 2:

5. Թղ. 7ա — 8բ. ք. “Եւսեմեծի Յովհաննու Արոտանքի ի բան Արտարանչին որ ասէ: եւ յամս սեան վեցերորդի: Աւարք” Սկիզբն. “Դաւի անցյուսք զվեցերորդ ամիսն. թէ վասն զինչ պատճառի յիշէ:”

6. Թղ. 22բ — 28ա. չ. “Թայլմէ քարոզ ծննդեան ի բանն Արտարանչին եւ ծնարարութիւն պատահեցային: Արդարութիւն եւ իսպաղու թիւն համարուեցային:” Սկիզբն. “Իմաստանցեալ ի յաս.

տուծոյ Սորոմոն աղբրուն ի դիմաց եկեղեցոյ որդոյ ասեւրով:”

7. Թղ. 33բ — 37ա. ք. “Թայլմէ վասն մկրտութեան. ի բանն. ի քեն եւ աղբիւր կենաց” եւ լուսավերեաց քոյ: Սկիզբն. “Վարդապետք ասեն թէ երկիրս ոչ տայ պատու վասն կրկին պատճառի:”

8. Թղ. 40ա — 42բ. խ. “Թայլմէ վասն. Ը. աւերեալ թիփասութեան: Եւ իրբեւ լցան. Ը. կին եւ կոյնցաւ անուն. յիսուս որ կոչեցեալ էր ի հրեշտակէն:” Սկիզբն. “Սովորութիւն եւ թագաւորաց՝ յորժամ գիր կամ նամակ ինչ գրեն հրամանին իրեանց” եւն:

9. Թղ. 58ա — 60բ. յէ. “Վասն պահոց Թայլմէ ի բանն պահեալ Զիս. արեւ եւ զիս. գիշեր. եւ ապա քաղցեալ:” Սկիզբն. “Վարդապետք ասեն՝ ամենայն մեղք՝ Զորս աստիճանն ունին:”

10. Թղ. 60բ — 64ա. յէ. “Թայլմէ դարձեալ վասն պահոց: Եւ պահեալ զիս. արեւ. եւ զիս. գիշեր ապա քաղցեալ:” Սկիզբն. “Ասէ Թոր թէ կենանք մարդոյ պատեւրագ՝ եւ ի վերայ երկրի:”

11. 64ա — 68ա. յէ. “Թայլմէ դարձեալ վասն պահոց եւ փորձանաց աստանայի: ի բանն: Ծայնժամ վարեցաւ յիսուս ի հոգոյն փորձեալ ի ստատանայէ. եւ մատուցեալ փորձիչն ասէ ցնայ:” Սկիզբն. “Վարդապետքն ասեն թէ հաստացեք. որք տպալխարեն պահաւք եւ աղաւթիւք:”

12. Թղ. 121ա — 126բ. յգ. “Թայլմէ քարոզ: Երկրորդին ի դէմս քահանայից եւ ժողովրդոց, ի բանն: Այլ որ իշանէր. յերեսաղաճայ յերկրով եւ անկա: ի ձեռս:” Սկիզբն. “Ասեն իմաստուրք թէ բարի է միարանիւ ընդ բարինս. քան զորոշին:”

13. Թղ. 132բ — 136ա. իէ. “Թայլմէ քարոզ դարձեալ վասն առաջին աւերին ի բանն Թորժամ յաղաւթս կայցէր Ասայ Այրի մկր:” Սկիզբն. “Վարդապետք ասեն թէ աղաւթս այս՝ յոյժ պատուական է եւ գովելի:”

14. Թղ. 151ա — 154բ. յդ. “Թայլմէ քարոզ: վասն որդարութեան: Եղբայրք զիշած. որպէս եւ հայրն ձեր երկնաւոր զիշած:” Սկիզբն. “Երբժամ անասնէ հայրն զորդին իւր թէ յոր արուեստս եւր ունի եւ փայլէ. յայն տայ ի յուսումն:”

15. Թղ. 164ա — 166ա. յէ. “Թայլմէ քարոզ: Եւ ի նոյն խորհուրդին ի բանն Ծանկար լնուլ զորովայն յեղիշին զոր խաղքն ուտեն եւ ոչ քի:” Սկիզբն. “Վարդապետք ասեն թէ եղիշիւրն զոր խաղքն ուտեն ըստ բաղում յեղանակաց համեմատ մեղաց:”

16. Թղ. 213ա — 215բ. հգ. “Վեցերորդի կիւս: քարոզ Թայլմէ: Այգոյն. վասն Արտիւթեան եւ զործոյ ի բանն: Ընդէր կայք աստ զորս ցերեկս դատարկ: Ասեն զի ոչ ոք կալաւ զմեզ ի վարուն:” Սկիզբն. “Ասեն իմաստուրք. թէ ամենայն ինչ որ քան առօրէ պատուական է առօրէ ներգործող է. որպէս ի մէջ ամենայն անգամայ:”

17. Թղ. 216ա — 219բ. հդ. “Գարձեալ քարոզ: Թայլմէ: եւ ուղիղ արմանց. եւ սերմանց. եւ հնոց կատարածի: ի բանն Տէր ոչ սերմն բարի սերմանեցեր:” Սկիզբն. “Հարցանեն իմաստուրք թէ

շարին եւ բարին ուստի է: Ոմանք սաստիկ յաստուծոյ է:»

18. Թղ. 234ա—238բ. ՀԻ. «Գայլմէ քարոզ: Ծաղկազարդին: Իբրեւ մատենին յերուսաղէմ: եւ եկին:» Սկիզբն. «Անն իմաստան բժիշկը: Թէ է հիւանդուի ինչ:» որ ոչ բժշկի յորժամ հեռացեալ է:»

19. 238բ—241ա. Յ. «Գայլմէ դարձեալ ծաղկազարդին ի բանին: Եւ ամին զէնք եւ զաւանակն:» Սկիզբն. «Վարդապետը ասին՝ վասն Աշամայ մեղացին: Եւ ազգ պակասութիւն եղեն:» Եւն:»

20. Թղ. 284բ—286բ. ՋԲ. «Գայլմէ քարոզ: Մեծի ուրբաթին Սուգն. ի բան առաքելոյն: Կտակ յետ մահու հաստուծոյ:» Սկիզբն. «Սովորութիւն է մարդկան յորժամ մեռանի դի ի յալլ տեղիս: Եւ ամեն ի կտակ:»

21. Թղ. 289ա—291բ. ՋԲ. «Գայլմէ քարոզ խաշի ի բանին: Եւ անկեաց տէր աստուած զծառն կենաց ի մէջ գրախին:» Սկիզբն. «Աստուած կրին անգամ անգոն զմարդկային բնութիւն:»

22. Թղ. 349ա—353ա. ճԻ. «Գայլմէ քարոզ վասն կարգի քահանայութեան ի բանին: քահանայք որբեալք եղիցին: Եւ մի վարչեցոյցսն: զանուն տեսան աստուծոյ. զի պատարագ աստուծոյ, նորա մատուցեն:» Սկիզբն. «Վարդապետը ասին թէ ամենակալ աստուած: ոչ ինչ էթող յաշխարհ ի առանց կարգի:»

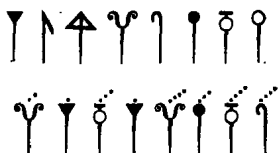
23. Թղ. 377բ—380ա. ճԻ. «Գայլմէ քարոզ: վասն դաւնութեան դատաստանին ի բանին խաշայ ողորպէք զի մեր է որ տեսն:» Սկիզբն. «Որպէս զանազանի լաց տղային. որ լուսնա մայրն զգլուխն՝ կամ զերեսն. կամ յորժամ դաւազանաւ Տարկանէ դնա:»

24. Թղ. 441բ—443ա. [ՃԼ]. «Քարոզ վասն յիշոցնաստուծոյ:» Սկիզբն. «Գտնել է զի որք յիշոցը տան՝ բազում մեղանշն:»

ԹԻՆԱՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՐ: 1. Առաջին մահադաւթայ թղթի վրայ (ա՝ երես) նորա գրով կայ գրութեւ. «առաջ[այ] Վն մօտ գաւիթ վարդապետն է Ղուկասու Վն լուսն տարու:

Հարցմունքն ի գոնց վանքն է: Բնոր աստուածաշունչն տէր թաւն տարու:» Անմիջապէս հետեւում է ուրիշ նորազարդ գրութեամբ վեցտողեան աղթք մը՝ տեղ տեղ ընթեւած:

2. Թղ. 8բ (առաջին թուահամարութեան) կայ ծանկապութեան մ'այլորենարձեղ (առաջին ութ տառերը՝ ա—թ) եւ անուն մը ծանկապութեամբ՝ այսպէս:

(Առաջինը ԽԱՆՏԱՆԻՐ)

3. Թղ. 373բ. «Որ եւ զմեղապարտ զծող սորա զուտ անուն երեք» կարագետ: Երեքսիւք ի մարբափայլ աղաւթն ձեր: Ո՞չ սուր իմեղոցք մանկանք նոր սիրովքի եւ քանկաջողք փառաց քրիստոսի:

Ղամբարը վառեալ ի տանարի՝ եւ բուրուսաց անուշ հոտով լի. ծաղիկ բուսեալ յեկեղեցի: Եւ աստուած զմեղաքդ յիշէ: Դա եւ հնգուոր ծնողն իմ: զիտակաւուն եւ հնգնորակման փիլիսոփայն զակոր Բէշայ զայդ երախտորն իմ:»

4. Թղ. 418բ. Բնագրից ուրիշ գրութեամբ. «Վերստին կազմեալ քարոզիցիս մեռամբ յովհանն անարժանի երեւ ընդ հինգ խորան սուրբ եկեղեցոյ: Ի վայելում վարդան աստուածաբան վարդապետի ի թվ. Ռ. Ճ. Լ. Բ. ամին:»

5. Թղ. 443ա—444ա: Գլխաւոր յիշատակաբան. «Փառք գոյացուցին բարիք անկողնքն եւ անգր բնութեան հաւր եւ որդւոյ եւ ամենասուրբ հոգւոյն ամեն:»

«Որչ շնորհաւն շարժին էանք ամենայն յընթացս իւրաքանչիւր ըստ կարգի. յաւետ քանականս այս մարդկային բնութիւն. պատուեալ հանձնարով. որով զենթորակ անշարժութեան իմ[ատ] ասիրապէս մարթէ յարինել աստուածային սիրովն ուղերձապ վան զի որուն բազայ որ նմի եւ հասանել ջանայ: զի բուռն է քան զմահ ոք՝ զոր ջուրը բազով ոչ կարեն շինել յանել: մանաւանդ յորժամ յաստուած իցէ փափաքում: Որով այսպիսի՝ ընդէք առ աստուած աստուածային տեսն: Եւ ամենալիք ծաղկաւոր բուրբառանքս: քարոզ գրոցս ցանկոյցեալ եղէ կարապետ զերանեցի՝ վասնորչ յաւժարութիւն սրտին՝ մոռանալ եւ զազիւտութիւն արհեստի՝ զի ոչ գիտի կտաւրեալ գրագրութիւն: Եւ համարեցեցայ առ ի գրել զաստուածային բուրբառանք: Երեսնակ բարեքն եւ քաւի մազայ՝ եւ յուրիշ յայնայնայ՝ եւ արաւոյնանգ զընուն կենաց՝ պատեցիք անձանց՝ մանկանց եկեղեցոյ՝ Արդ՝ զբեշայ սայ ի հերմանի վանս՝ առ ոսո մեծ բաւունապետին յովհաննիս:»

«Ի թուականութեան հայոց ի: Պ. 2: մեռամբ անիմաստ եւ անմար զրի կարապետի՝ ուստ աւուն գրոց աշակերտի: [Ընտան] եւ երէտ հիւրանգ Կարէր, որեւեց իւրաքանչիւր է առաջին որդի Կարէր: Ընդ հաւանքս՝ Ի՝ Իրրորբի՝ Աստուած՝ վարդապետաց զերեքմանս:»

«Արդ՝ որք հանդիպիք այսմ տառիս. յիշեալիք ի մարտափայլ եւ յարձանաւոր աղթքս՝ զանարժան եւ զփոռն գրողս զկարապետս: Եւ ըջայրն իմ զմկտրիք քահանային: Եւ զմայրն իմ զեղեքանքութիւն եւ զըրթին իմ զմարթային: Եւ զերեսորիցն իմ զմկտրունն եւ զառկեգային: Եւ օգնական եղին ի գնալն իմ առ դաստառն: Եւ ետուն իւրաք՝ զոր տէր արապեան ընդ Կարէր առաջն արապեք զնաւս: Եւ զայլ ամենայն աղգային իմ՝ զկենդանիս եւ զհանգուցեալս: Եւ աստուած մեզ յիշողացք: Եւ մեզ յիշեցայ առ հասակ (այսպիսի) ուղղութիւն: ամեն: Դայ եւ հնգուորս յայրն իմ՝ զայդ Ե. Բախտաւորն՝ առ հոգեւորն եւ առ մարմնաւորն՝ Զուսուցին եւ զվերակացուն զպար զկուսակրան արեւային: զանաքայն եւ զանքիծ փիլիսոփայն՝ զպայծառ: Իմ հնգն եկեղեցոյ եւ զուսուցին մանկանց նոր սիրովքի Զոր ընդ միայն Ճ. ապառիկ: Եւ հալալապառիկ ասցէ նմա տէր յիսուս քրիստոս զվարձա [աշխատանաց իւրոց զպահն անթառամնի եւ զկենանս յաւիտեականս: Դայ եւ զարաքաւտ եղբայր նորա: զիտեղեցան առ քրիստոս [զհա]յրն մահանքն: Եւ զաստուածաբանութեւ զառապէն նորա՝ զմարթ [աղաւթն]: Եւ զամբ ԶԻճան եւ զ[Երա]պետն՝ զոր աստուած անփորձ պահեցէ՝ եւ ընդ

ճիշդն աւուրի արացեալ զնոսա: նայ եւ զհոգեւոր մայր իմ զմեզմէ խաթուհին:»

«Այլ եւ զհուսակաւն արեղայն զգալուստ գրաց առաքիւրան որ զառիւթան չորհչեաց: Այլ եւ զազմաւորախն երգայն իմ բոս չորդ՝ զկարապետ կուսակորն արեղայն ամենայն ժամ օգնական եւ ձեռնառու եղեւ ինձ ի դիւրին եւ ի տուրնեման: Եւ զգիրքս կազմեաց զոր եւ յաւամք յարեցին երկին եւ երկրի ի սեր յիսուս քրիստոս: Որ արժանի արացեալ զնայ իւր ծնունդն ճանդերմէ մտանել յանձնագործ խորանն լուսոյ կազմեալ եւ վառեալ լազարեայ ընդ իմաստուն կուսանն: որ եւ զցանկ գրոցս նայ գրեաց: Չոր եւ զբերցեալ տեր աստուած զանուն նորա ի գիր կենացն յաւիտենից ամեն:»

«Այլ եւ զ(սարգիս) արեղայն զկատարեալն հաւատով յաւաք եւ յիրմի: Այլ յերես անկն(ալ աղա)լեմ զնեզ մի (մեղադիր լինեք) վախճարութեան զրոյս: զի իւր մեր այլապէ կը: Այլ որ յիշէ արտի մտաւք ի մեղաբախյալ աղաւթս իւր՝ զվերագրեալսն սուհառաբար եւ ինքն յիշեալ լինի ի քրիստոսն աստուծոյ մեղոյ որ եւ աւրեւանակ յաւիտենակ յաւիտենից ամեն:»

6. Թղ. 444ա—444բ. Անմիտապն հետեւեալ եւ կարծես բարբառիկն նոյն գրութեամբ. «Այլ եւ զվերջին սուրբ մատենին. Չգրանիել զմեզն աշակերտ եւ զկուսակաւն արեղայն զհաւանքն իւր. զհայրն իւր զպաշտօնի գիտիւնեցեալն ի քրիստոս. եւ զմայրն իւր զգործաւստ խաթուհին. եւ զնորարարն իւր. զմարտակէ կուսակաւն արեղալ եւ զխորաբնակ. եւ զԹումայն. Այլ եւ բոս չորդ զմեռաւորն իւր. զտեր յովանենէ քաջիմաստ քահանա եւ զազմեմբաւոս հայր իւր բոս չորդ զարարեալս եւ զամուսինն իւր զմամար խաթուհին. եւ զայլ ամենայն երախաւաւորն իւր զհոգեւոր եւ զմարմնաւոր Յեշեցեք ի մեղաբախյալ յաղաւթս մեր. ով ք (զր) ան(ի) յանձնեք կամ ընթերցուք կամ լին. զոր(ի)մանկէ. զի խնու փառս(ս)քան(ս)ք եւ լին. զգիրքս յիշխալ(ս)ք իւր եւ ծնաւդացն. եւ յամենայն արեան մերձաւորաց. յիշեցեք յամենայն արտի մտաւք. եւ աստուած զնեզ յիշէ եւ սխալմաց ձերոց ներսցեալ. եւ զեկայքն ձեզ լսելի արացեալ:

«Իւ զմանն յանախար յամենայնի Որ զիշխառակս գրեցի. Իւս զիս յիշեալ իմ բարի. Ով ցանկան երգայ իմ նաչելի Չի արեղալ եւ զու ամեն լեզուի. Եւ բարգաւաճեալ ի հոգեւորի Սուրբ զանիել. որ քո անունդ եւ մարգարի. Յերաւարարն շուշանի. Իւս ընկալցիս պատկ անթիւսառնելի. Եւ ման մի մեղ անխորհի. Որպէս կնիւն այն այլապէ. Որ ի փշտմաց տեսան կերակրի Գնեցաւ գիրքս. ի Թվ. ԳԼԳ. (= 1426)

7. Թղ. 444բ. Ուրիշ բարբառի գրութեամբ անվործ ձեռքով. «Ի թղպիկնն հայոց ՋԺ. Իս դաւնիւ պիտակ անուն վարդապետ. ի տանն գեղամայ ի սեղանայ կղզոյն որդի կարապետ քահանային զնեցի զգիրքս յաւաքել այնքազեն ի Ջ. Թանկ (այսպէս հա-

մարտահայտի). որք լուսաւորեց հոգով. ի լուսաւոր բանից որոյս յիշեցեք յարցիմ ներ. եւ աստուած զնեզ յիշէ ամեն:»

8. Թղ. 444բ. Ուրիշ բարբառով. «Ի Թուսկ(անութեան) հայոց ՋԺ. [Կեւստ] եւ Լուս Ընեւորդի, որնոյն աստուածաւ հոգեւ ի Գոյն (հոգեւ Գրեւ), Իւրեւրբում (հոգեւ Կեւրեւ) Իւ եղ (հոգեւ Գրեւ), Իւրեւրբում (հոգեւ Կեւրեւ) Իւ կղզ(հոգեւ Գրեւ) Իւ Լուսեւրբում (հոգեւ Կեւրեւ) Լ (հոգեւ Կեւրեւ) Իւ Գ(հոգեւ Գրեւ) ի Ջ. Թանկ. (այսպէս համարտահայտի). յաւաքեւ արեղայէն. որք ընթերցուք կամ աւրեւանկէք յիշեցեք ի մեղաբախյալ յաղաւթս մեր զհայրն իմ զկարապետ քահանայ, եւ զմայրն իմ զհոգեւոր. եւ զնորարարն իմ. եւ զմանայն երախաւաւորն. եւ որ իմ արտի աստուած զորին ասացեալ եւ նմա ողբանոցի քրիստոս ի յիւրում գալլառեալսն

Այս տեղ (444բ երեսին վերջը) ընդհատուած է ընագիրը. երեւի շարունակութեւնը պարտաւորաբար հետեւեալ թերթը (445) կարուսած է:

9. Թղ. 444բ երեսի ստորագրել կան մի ասանեակ նորապիսի գրութիւնը զուրկ որեւիցէ նշանակութեանէ առանց որոշ անուանց եւ թուականի: Այսպէս վերեւ մէկ միասին տող ուրիշ՝ նորա գրութեամբ՝ «()» թվին [. . . ր] ին խանն սպանեցին ի վան զդին բերին [ի ր] աղէւ:»

4.

ԱՆՏԻՍՏԱՆ

Cod. Arm. III. 5. 4. — ՋԼԱ=1482.

ԹՈՒՂԹԸ 291, ըստ տետրակացոյց թիւերին 307 (17+19. 12+2): — ՄԵԺՈՒԹԻՒԹԻՆ 23, 9x16, 6սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ երկսին՝ քաջ ի ակետարաններ սկզբներից, ճառաշարանից ճամբարարարի եւ Տեղեկութիւններից ակետարանաց մասին, ամէն մէկ սին 17, 5x5: — ՏՈՂԹ 21: — ՆԻԽԹ ԹՈՂԹ ՆԱՍՈ, ողորկեալ, զայլովս: — ԿԼԱՐՄՆորագոյն լաւ կաշեկազմ, ոսկի զարդերով թիկունքին վրայ եւ նոյն ոսկեայ գրերով, Codex Evangeliorum Armenicus in Bomb. 931—1490: — ՃԼՄՊԱՄԱԸ լաւ եւ մարդու. 279թորոյ ԹՈՂԹԸ կազմողին շնորհիւ շուտ տուած է: — ԳԻՐ՝ բոլորգիւր, քաջ ակետարանաց մասին Տեղեկութիւններն աւելի մանր բոլորգրով: — ՋԱՐԻՄԱԳԻՐԻ, սկզբնաստղ կարմիր. գլուխներին սկզբնատրց գանապա պատկերներից եւ իրմացը լուսանցի վրայ ծաղկազարդի, Ծնունդականքերն եւ սրբոց պատկերներ. խորագիրը կարմրու. ամէն ակետարանի մետսին սկզբն՝ եղու երեք տող զկատառերով. առաջին տողը գանապա գոյններից, երկրորդը՝ քաջ կարմրաւ, երրորդը՝ մութ կարմրաւ: — ԴՈՒՌԱՄԸ կայ Թղ. 10բ, 11ա, 12բ, 13ա, 13բ, 14ա, 15բ, 16ա, 17ա, 18ա, եւ ակետարանների սկզբներով. ակետարանիչների նախածանօթ պատկերներից զիմաց իւրաքանչիւր ակետարանին սկզբում: Դրկատու պատկերը պակաս է. ութը նկար սրբապա պատմութիւնից: — Անտուսն Աստուածամոր (Թղ. 2բ). Ի. Յիսուսի մուկն (Ճա. երկու հոգեւոր, եւ Իւ մոլոք Բաւաւորաւ Իսթիւրիւ) (Թեքիս Մանկութեան Անտարանի արդեցութիւնը) ընծայիւր, հովիւ մը, որ կնիկանի մի կարծես ուղիւք ի մատուցանում՝ վրայ ձգած եւ ոտքերը ծնոցներով քանաւ. Ի. Մկրտումիւն (4ա). Ի. Ժողովապար. Ի. Ոտնուայ (6ա) Ի. Խաչնորութիւն (7բ). Ի. Հաւարածութիւն (8բ) եւ Ի. Հոգեպալուստ (9ա): — ԴԱՄԱՐԻ ԹՈՂԹԸ 1—2ա, 3բ, 4բ, 5ա, 6բ, 7ա, 8ա, 9բ, 10ա, 11բ, 12ա, 13բ, 15ա, 16բ.

ձեռնեալ ման ընագրում տողարարուած է:

կեալ արգելին իւրոյ՝ արդուին եւ իւր զաւակին՝ գրե-
գորիսին. այլ եւ ծնաւդաց արուան աղային. պարոն
յաւի. եւ մերն մամերին: Զոր եւ ինքրեմք ի քրիստոսե
աստուծոյն մերոյ զի լաճ անդիւանելի պահեցէ զսուրբ
աւետարանս՝ ի սուրբ եկեղեցի թառուծոյ՝ յիշատակ
հոգւոց ի բնանց՝ եւ գաւթ յիշողքոք՝ եւ միք յիշեցեալքս՝
մտան բարեաց ընկալցուք ի քրիստոսե աստուծոյ մերոյ՝
ամին. 11

(ՍԴԻՅԵՆԵ ԷՆ ԿԵՐԻՄ)

Ն. Մ.

ԲԱՆԱՍՑԵՂԵԱԿԱՆ

ԳԵՐՏԻ ՄՈՐԻՍԵԼ

Առիւծն անգամ մ'ապաշխարած
Ընտրեց մըսի տեղ պըտուղ ու հունտեր.
Բայց ծիծաղի զինքն էր առած
Հար անդին կապիկն որ պտուղ կուտէր:
Թողուց պըտուղն: «Թեքս զովն,
Հիւս, ըսաւ առիւծն, եղաւ խոտակեր.
Բայց խոտաբուս յանկարծ կովն
Տրտունջ ըսեց ծանր՝ Թէ ան չէր յազեր:
Ի՛նչ ընէր. Թող տուաւ երկուքին
Որ ուտեն իրենց պըտուղն ու խոտեր
Ինչն առաջոյն դարձաւ կրկին.
Նւ դարձեալ — կապիկ ու կով միայն կ'ուտէր:
Rückert Թրգմ. Զ. Թ. Տ.

ԸՆԼ ԲՅ ԵՐԲԵԶ

Միայն անգամ մը մանկութեանդ կը ծիծաղի
Մուռաղէմն այն գարուն, — եւ այլ ոչ երբեք.
Հիպարոս քու սիրտդ ալ միանգամ կը բարախի
Մուրց տիողը վառած սիրովն, — եւ այլ ոչ երբեք.
Բիւր վըտանդաց մէջ անվեհեր ես յաղթող
Մինչեւ ըլլաս ծեր մ'աշեւոր, — եւ այլ ոչ երբեք.
Մեծա կը զարնէ սիրտն ալ ուրախ Թէ զողողոյ,
Մինչեւ որ մ'այլ կը խորտակի, — եւ այլ ոչ երբեք.
Th. Steinhach Թրգմ. Զ. Թ. Տ.

ԱՐՈՐԵՍՏԵԼՏԱԿԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒՆԵՍԱԿԱՆ

ՅԻՋԵԿՈՐԹԻՐՆ ԵՎԵՐԵՍՈ ԸԹԵՐԻՏԻՆ ՄԵՋ

(ՀԵՐՆԵՆԻՍԻՆԻՍ)

Հոմայեցիք ի սկզբանէ
մինչեւ վերջը ինչ
հանգամանքներու
մէջ ալ գտնուեցան,
միշտ իրենց համար
անաբան զգայում
նկատեցին նկար-
չութեան արուես-
տը: Հոմայեցիք

չունէին այն զգածուններն աղեւնին եւ աստուած-
եանին: Արիւնախանձ բնութեամբ եւ կատաղի
Հոմայեցիք բարբարոսներու պէս վարուեցան
բոլոր այն բնագաւառներու մէջ, ուրկէ իրենց
լեզէններն յաղթական անցան: Զարգացման եւ
ծաղկման այն վերին աստիճանին հասած Յու-
նաստանի մէջ՝ յիմարաբար քանդեցին եւ աւե-
րեցին հեղին արուեստին շատ մը անգնահատելի
արդիւնքը: Այդ նախնիներուն ի գործ դրուած
ատենն էր, երբ, չգիտեմ ուստի, մի յոյ ծագեւ
լով այն հրոսասուներն վարող Մեանդիոս եւ
Լուկիոս-Մուսիոս զօրպակեաց ժողբն մէջ, մեկ-
դի թողին Լուկիոս-Մուսիոսը եւ փոխանակ ընթան
հրամայեցին փոխադրել ի Հոմո՝ ինչ որ արուես-
տի արդիւնք էր: Այս Լուկիոս-Մուսիոսը այն-
քան տգէտ մարդ մ'է եղել որ այդ կողպտման
միջոցին՝ արգէն յիշատակած Արիստիդէսի անու-
անի «Գեղանին Բակքոս» փոխադրողներուն ըսե-
լէ «Գիտցած ըլլաք, որ եթէ այդ նկարին բան մը
պատահի, ձեզի նորէն չինել կու տամ»:

Այս եւ ասոր նման շատ մը պատմութիւնք
ճիշդ են եւ հոմայեցի պատմիչը որքան ալ յաւ-